

DE BETEKENIS VAN ONZE GERAARDSBERGSE GEMEENTENAMEN

door Jean Marquebreucq

Het is een algemeen bekend feit. Als je wat ouder wordt of je stopt (soms wat vroeger dan voorzien) met je actieve beroepsloopbaan dan zou je toch op zijn minst gezegd wat meer tijd moeten kunnen besteden aan onderwerpen die je boeien. Ik laat hier het feit buiten beschouwing dat op vrijdagavond, zaterdag of nu zelfs op zondagmorgen de gepensioneerden en anderen die in de week over veel vrije tijd beschikken staan aan te schuiven, tussen diegenen die het in de week echt heel druk hebben, in banken, grootwarenhuizen enz en het zij dan nog zijn die hun stem laten horen "dat het niet al te snel vooruitgaat". Neen het gaat er hem over dat je je vanaf dan begint te interesseren in zaken die veel tijd opeisen en je daardoor soms laat reageert op onderwerpen waarop je soms een aanvulling kan geven. In mijn geval gaat het meer bepaald over de bijdrage die ondervoorzitter Freddy De Chou publiceerde in De Heemschutter van november – december 1999 i.v.m. "de evolutie in de schrijfwijze en de betekenis van onze Geraardsbergse gemeentenamen". Ik wist dat ik ergens een Franstalig werkje liggen heb van de hand van J.F. Willems van juli 1845 dat hij publiceerde als "*Membre de la commission de statistique de la Flandre Orientale*".

De inleiding van bedoeld werkje beslaat een 10-tal leerrijke bladzijden waaruit we hierna enkele thema's weergeven en een 40-tal bladzijden die specifiek stads- en gemeentenamen uit onze provincie behandelen.

Uit de opsomming van de werken die Freddy De Chou raadpleegde stel ik vast dat ze allen dateren van na 1845 en dat het werk van J.F. Willems er niet in voorkomt. Deze laatste baseert zich volgens eigen zeggen op authentieke middeleeuwse en latere documenten om bepaalde schrijfwijzen weer te geven.

In het eerste deel van deze bijdrage tracht ik dus de evolutie in de schrijfwijze van Geraardsbergen en deelgemeenten aan te vullen. Ik geef alleen de nog niet door F. D.C. vermelde schrijfwijze op. In het tweede deel haal ik enkele zienswijzen van J.F. Willems aan op de manier van schrijven en de betekenis van stads- en gemeentenamen. Dit laatste niet alleen voor wat betreft gemeenten uit onze eigen omgeving maar meer in het algemeen, iets wat de lezer wellicht ook iets kan bijbrengen.

Geraardsbergen :

In het tweede deel van WARNKOENIG : Flandrische Staats und Rechtsgeschiede, tweede hoofdstuk, Urkunden, blz 165 lezen we : "*Ego Balduinis Flandriae et Hainoniae comes, universis notum fieri volo quod praedecessor noster Balduinus, tam Flandria quam Hainoniae comes, allodium quoddam in parochia de Hunneghem a quodam Geraldo magnae auctoritates viro emptum, sibi vindicavit, in quo oppidum construendum elegit, quod a Geraldo GERALDIMONS nuncupari placuit.*"

Grimminge : 1121: Grimmine.

Idegem :

976 : Idengehem, 1038 : Idengehim, 1306 Ydeghem (de woonplaats van Idine) Van Gestel noemt : Yedeghem, vulgo leghem.

Nederboelare :

In de annalen van de Gentse Sint Pietersabdij : Bunlare, in 1229 Boenlara.

Nieuwenhove :

Inderdaad in een acte van 1228 "nova curia" , 1219 Nuenhoven, . Van Gestel beweert dat het dorp een "nova curia" was van Waerbeke . Hij vond volgende tekst : " pridem solebat habere communem postorum cum Waerebeke".

Onkerzele :

1181 : apud Onkersellam.

Schendelbeke :

1186: Scindelbecca, 1197 : Scendelbeca, 1228 : Scendelbeke, 1231 : Scendelke, 1233 Scendelbecca.

Waarbeke :

Volgens Van Gestel : "Vulgo Werebeke". Waren = synoniem van wachten.

Zandbergen :

1217 : Samberghem, 1267 Zamberghes.

Zarlardinghe : Volgens Van Gestel : "latiné Saerlinga, vulgo Saerlingen".

Goed om weten :

J.F. Willems pleegde het hiervoor vermelde werk om de toestand die op het einde van de 18e eeuw ontstond, meer bepaald het in het Frans vertalen van de namen van steden en gemeenten, ongedaan te maken.

Hij steunt voor zijn studie vooral op de inhoud van oorkonden die opgenomen werden in het "cartularium van de Abdij van Ninove" door kanunnik De Smet (tweede deel van het Corpus chronicorum Flandriae), het "cartularium van de Sint Baafs Abdij", de analyse van de oorkonden van de Graven van Vlaanderen door J. de Saint-Genois. Daarenboven haalde hij nog een aantal gegevens uit heemkundige werken m.b.t. de provincie Oost-Vlaanderen van de hand van Sanderus, Van Gestel, Diericx, De Bast en Warnkoenig.

J.-F. Willems deelt de namen van onze steden en gemeenten in, in 9 groepen naargelang hun samenstelling en het aantal dat in elke groep voorkomt.

1. namen die verband houden met het fysieke aspect van de plaats : Aalst, Oudenaarde, Bottelare, Buggenhout, Kruibeke, Kruishoutem, Destelbergen, Desteldonk, Eekloo, Eke, Elst, Ertvelde, Erwetegem, Gavere, Grotenberge, Heusden, Hofstade, Ledeber enz.
2. namen afgeleid van die van oude vestigingen, hofsteden, kerken, kloosters ... : Burgt, Hofstade, Kerkem, Kerksken, Nieuwkerke, Steenhuis-Wijnhuise, Waasmunster en alle namen eindigend op hove, zele, sel, sele.
3. Namen afgeleid van die van families en/of geslachten : Adegem, Aaigem, Bavegem, Eisegem, Erembodegem, Gijzegem, Gijzenzele, Godveerdegem, Hillegem, Idegem, Idderghem, Rutgershoven, Woubregtegem, Wontergem enz.
4. Namen gegeven volgens de situatie t.o.v. andere plaatsen : Bachte., Dendermonde, Denderbelle, Denderhoutem, Denderleeuw, Denderwindeke, Dikkelvenne, Nederbrakel, Oostwinkel, Opdorp, Ophasselt, Overmere, Rupelmonde, Schelderode, Schellebelle...
5. Namen afgeleid van de parochieheiligen : Appels, Mariakerke, Sint-Jan-in-Eremo, Sint-Antelinks, Sint-Gillis, Sint-Laureins, Sint-Niklaas, Sint-Pauwels..
6. Namen ontstaan door immigratie : Berchem, Borsbeke, Boekhout, Kemzeke, Middelburg...
7. Namen die met de dierenwereld verbonden zijn : Bever, Evergem, Gent, Leeuwergem, Vinkt, Vosselare..

8. Namen die ontleend zijn aan de Bijbel : Lochristi, Nazaret, Sinaai..
9. Namen ontleend aan de Germaanse mythologie : Elversele.

Tenslotte publiceert de schrijver nog een lijst van een vijftigtal ter discussie staande uitgangen die voorkomen in stads- en gemeentenamen met verklaring ervan .

Bibliografie : Mémoire sur les noms des communes de la Province de Flandre Orientale .(sic) 1845 J.-F. Willems.

JEAN MARQUEBREUCK

SNUFFELVONDST

DE OUDSTGEKENDE APOTHEKERS VAN GERAARDSBERGEN

1624, het jaar van de tot hertoe oudste vermelding van een apotheker.

Nicolas vander Haghen uit 1636 en Christianus de Bruijn in 1637 zijn tot hertoe de oudste met naam gekende apothekers uit de stad Geraardsbergen die we kennen. Voordien waren er al apothekers gevestigd aangezien de kartuizers van Sint-Martens-Lierde in 1629 een pharmacopoeia (= apothecaris) van Geraardsbergen betaalden¹. Dit jaartal of deze *terminus a quo* kan nu tot 1624 teruggedraaid worden. Dom Gaspar Vincq, abt van de Sint-Adriaansabdij, betaalde van 1624 tot 1641 al de kosten van *lapoticaire et le docteur* ten voordele van de Benedictinessen van Hunnegem².

De Geraardsbergse apothekers waren lid van de Sint-Niklaasgilde. Een kopie daterend uit de tweede helft van de 17de eeuw van een verloren gegaan register uit 1412 leert ons dat de apothekers in 1677 deel uitmaakten van de Sint-Niklaasgilde. In deze gilde waren nog de vetverkopers, meerseniërs, hoedenmakers, handschoenmakers, kaarsgieters en schedemakers opgenomen³.

(Overgenomen uit FARMA LEUVEN INFO, jg.23, nr.1, p.23: bijdrage van prof. C. De Backer)

Met dank aan onze beschermheer, apotheker Carlos DE CLERCQ, Lessensestraat, Geraardsbergen.

(MVT)

¹ C. DE BACKER, *De apothekers van de kartuize St.-Martens-Bosch bij Geraardsbergen*, in Farmaceutisch Tijdschrift voor België 54 (1977), p.181-184.

² M. DE MEULEMEESTER, *Etude documentaire sur le monastère de Bénédictines de Hunneghem à Grammont (1ère partie)*, in Handelingen van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent XII (1913) p.198.

³ S. GIERTS, *Geraardsbergen 1392-1443, dl.I, Gilden en ambachtwezen*, in Het land van Aalst, XLIX (1997-1), p.5-6.